

Perustuslakivaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ja direktiiviksi (lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ja direktiiviksi (lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon) (U 33/2018 vp): Perustuslakivaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 28/2018 vp — U 33/2018 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Lauri Rautio, oikeusministeriö
- EU-avustaja Joni Korpinen, oikeusministeriö
- professori Juha Lavapuro
- professori Sakari Melander

Viitetiedot

Valiokunta on aiemmin antanut asiasta lausunnon PeVL 23/2018 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Valtioneuvoston jatkokirjelmä koskee ehdotusta asetukseksi, jossa säännellään, miten ja millä edellytyksillä jäsenvaltion lainvalvontaviranomainen voi suoraan velvoittaa Euroopan unionin alueella palveluita tarjoavan palveluntarjoajan toimittamaan tai säilyttämään tietyn palveluntarjoajan hallussa olevan sähköisessä muodossa olevan tiedon käytettäväksi todistusaineistona käynnissä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä.

Valiokunnan lausunto PeVL 41/2018 vp

Valtioneuvoston kanta

Teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi sen selvittämismahdollisuuksiin. On tärkeää jatkaa työtä sähköisen todistusaineiston saatavuuden tehostamiseksi erityisesti rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Rikostorjunnan tehostamisessa on kuitenkin huolehdittava myös henkilötietojen suojan ja muiden perusoikeuksien asianmukaisesta turvaamisesta sekä valtioiden täysivaltaisuuden huomioon ottamisesta.

Suomi voi hyväksyä neuvoston yleisnäkemyksen asetusehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten edellyttäen, että sääntely palveluntarjoajille osoitettua tehtävistä ja asemasta muuttuu merkittäväällä tavalla alkuperäisessä ehdotuksessa säännelystä. Olennaista on, että ainakin luottamuksellisen viestinnän suojan kannalta merkittävimpiin tietoihin kohdistuvat tiedon luovuttamista koskevat määräykset, jotka koskevat muuta kuin määräjyksen antajavaltiossa asuvaa henkilöä, voitaisiin normaalisti arvioida palveluntarjoajan sijaintivaltion viranomaisten toimesta. Tällaisten viranomaisten tulisi siksi saada tieto määräyksistä ja näiden tekemällä arvioinnilla tulisi myös olla todellista merkitystä sen kannalta, voidaanko tietoa luovuttaa toiseen jäsenvaltioon tai voiko tietoa hankkiva valtio käyttää tietoa rikosprosessissa.

Lopullisen sääntelyn ei tulisi johtaa siihen, että toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisilla olisi mahdollisuus saada suomalaisten yksityiselämän ja viestinnän luottamuksellisuuden piiriin kuuluvia tietoja silloin, kun se ei ole Suomen perustuslain tai Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaan sallittua. Neuvotteluissa tulee lisäksi varmistaa, että asetusehdotuksen lopullinen teksti on asianmukainen ehdotuksen oikeusperustan kannalta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Jatkokirjelmän kohteena oleva asetusehdotus koskee rikosasioihin liittyvän sähköisen todistusaineiston säilyttämis- ja esittämismääräyksiä. Asetuksessa ehdotetaan säädettäväksi, miten ja millä edellytyksillä toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomainen voi velvoittaa Euroopan unionin alueella palveluita tarjoavan palveluntarjoajan toimittamaan tai säilyttämään tietyn palveluntarjoajan hallussa olevan sähköisessä muodossa olevan tiedon käytettäväksi todistusaineistona käynnissä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä.

Perustuslakivaliokunta on aiemmin käsitellyt asiaa lausunnossa PeVL 23/2018 vp. Valiokunta kiinnitti erityisesti huomiota siihen, että asetusehdotuksessa palveluntarjoajille ehdotettiin laajaa ja itsenäistä vastuuta oikeudellisesta harkinnasta toteutettaessa toisen jäsenvaltion viranomaisen antamaa säilyttämis- tai esittämismääräystä. Valiokunta totesi, että valtioneuvoston tuolloisesta kannasta poiketen Suomen ei tule hyväksyä asetuksen ehdotettua sääntelyä palveluntarjoajille osoitettua tehtävistä ja asemasta (PeVL 23/2018 vp, s. 4–5).

Valtioneuvoston jatkokirjelmässä on tehty selkoa asetusehdotukseen neuvotteluissa tehdyistä muutoksista. Jatkokirjelmän ja muun valtioneuvostolta saadun selvityksen mukaan sähköisen viestinnän sisältö- ja liikennetietojen osalta menettelyssä on vahvistettu palveluntarjoajan sijaintivaltion viranomaisen roolia ja sen esittämän näkemyksen merkitystä. Lisäksi tekstistä on poistettu kohtia, jotka vaikuttivat edellyttävän palveluntarjoajan oikeudellista harkintaa.

Valiokunnan lausunto PeVL 41/2018 vp

Perustuslakivaliokunta on ottaen huomioon perusoikeuksien toteutumisen ja perustuslain 124 §:n sääntelyn korostanut sen jäsenvaltion viranomaisten asemaa, jossa toimivalta palveluntarjoajalta tietoja pyydetään (PeVL 23/2018 vp, s. 4). Valiokunta pitää sijaintivaltion viranomaisen aseman vahvistamista tältä kannalta oikeasuuntaisena muutoksena. Kuitenkin asetusehdotuksessa omaksuttu ratkaisu palveluntarjoajien ja sijaintivaltion viranomaisten asemasta on edelleen ongelmallinen. Viranomaisen toimivalta puuttua asetuksessa tarkoitettuihin määräyksiin on varsin rajoitettu niin soveltamisalaltaan kuin sisällöltäänkin. Valiokunnan mielestä asetuksessa tulee edellyttää, että toisen jäsenvaltion viranomaisen toimittama tietojen säilyttämistä tai luovuttamista koskevaa määräys arvioidaan sen jäsenvaltion viranomaisen toimesta, jossa toimivalta palveluntarjoajalta tietoja pyydetään.

Perustuslakivaliokunta korostaa lisäksi edelleen, että asetuksen valmistelussa on huolehdittava siitä, että asetuksen nojalla puuttuminen perusoikeuksiin rajoittuu vain välttämättömään. Valtioneuvoston on aktiivisesti huolehdittava siitä, että asetuksen valmistelussa otetaan huomioon myös perusoikeuskirjan määräykset ja niitä koskeva oikeuskäytäntö. Tältä kannalta valiokunta pitää väljähkönä valtioneuvoston kantaa siitä, että sääntelyn "ei tulisi" johtaa siihen, että toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisilla olisi mahdollisuus saada suomalaisten yksityiselämän ja viestinnän luottamuksellisuuden piiriin kuuluvia tietoja silloin, kun se ei ole muun muassa perusoikeuskirjan mukaan sallittua.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Perustuslakivaliokunta esittää,

että valtioneuvoston kannasta poiketen Suomen ei tule hyväksyä yleisnäkemyistä, ellei valiokunnan edellä palveluntarjoajan ja viranomaisen asemasta ja tehtävistä lausumaa oteta huomioon.

Helsingissä 29.11.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Annika Lapintie vas
varapuheenjohtaja Tapani Tölli kesk
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Leena Meri ps
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Matti Torvinen sin
jäsen Kaj Turunen kok

Valiokunnan lausunto PeVL 41/2018 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala